

SVEND ØSTERGÅRD:

BORGES: UENDELIGHEDENS MAGIKER

Kontinuet: fortætningens flygtige magi

Ifølge Borges' fiktioner har verden to egenskaber: for det første opsuger den alt, hvad der tilføjes den, tilføjes forflygtiges og omsluttet af en omgivende kompakt-hed. For det andet er hvert af dens enkelte elementer lige så kompliceret som den selv, delen har samme tæthed som helheden.

Den første egenskab er princippet om det forsvindende: enhver symbolsk tilføjelse er verden uvedkommende. Verden kan ikke repræsenteres, repræsentanten forsvinder i en fylde, den ikke kan stille noget op imod. "Jeg ved, at det var næsten umenneskeligt, mens det varede, Dette betyder dog ikke, at beretningen herom nødvendigvis vil kunne forurolige en udenforstående." (fra: "Den Anden"). Mens virkeligheden er tæt - umenneskeligt foruroligende -, er repræsentationen af den tynd - uden evne til at forurolige. For den poetiske praksis betyder det, at ordet ikke kan tilskrives nogen transcendent betydning, det kan umuligt repræsentere. Den døende poet i "Den Gule Rose" får netop den åbenbaring, da han indser, at det værk han har stående ikke - som han troede i sin forfængelighed - er et spejl af verden, men blot endnu en ting tilføjet verden.

Hvis ordet blot er endnu en ting tilføjet verden, henter det ikke sin kraft fra dets repræsentative muligheder, men fra en fortætning, der gør ordene og tingene lige så komplicerede som verden og derfor forlener dem med en magi, der lover en afsløring, som aldrig finder sted. Alt er et potentielt symbol på verden. Det

er verdens anden egenskab: delen er lige så tæt som helheden, eller delen rummer helheden. Ifølge Tennyson ville vi forstå, hvem vi er, og hvad verden er, hvis vi kunne forstå en enkelt rose. Denne ordenes magi hænger sammen med deres repræsentative tyndhed. Det er fordi ordene - og tingene - ikke kan repræsentere verden, at de bliver prægnante, idet deres gåde er, at de er. Derfor er der heller ikke noget privilegeret sted for denne magi. Alt er et symbolsk spejl på universet. Mørten Zahir fra fiktionen af samme navn har den egenskab at "være uforglemmelig og hvis billede ender med at få folk til at gå fra forstanden." Zahren vil opsuge betydstheden, derved adskiller den sig ikke fra hvad andre objekter gør momentvis. Zahren er et symbol på den magi ordene og tingene besidder, den er et symbol på verden og synonym med sønnen: på en gang fortælling og forsvinding.

Det matematiske begreb om kontinuet er netop det der ved sin tæthed udtynder symboliseringen - den repræsentative. De rationale tal kan som bekendt repræsenteres symbolsk som $\frac{p}{q}$, de kan endog nummereres, stille på række og er derfor - som man siger - tællelige. De irrationale tal ligger som huller mellem de rationale men med en så stor tæthed at det umuliggør en symbolsk repræsentation. Tallenes kontinuum, der består af de rationale og irrationale tal, overskrider derfor kvalitativt det tælleliges niveau. Mægtigheden er så stor at man en vis forstand kan sige, at de symboliserbare tal $\frac{p}{q}$ forsvinder i kontinuet. Det er i hvert fald tilfældet i "Bogen af Sand". I bogen, der har uendelig mange sider af samme mægtighed som kontinuet, d.v.s. de reelle tal, er nogle af siderne nummererede, men til ingen nytte. Nummereringen virker tilfældigt, irrationelt, nærmest på rodisk, og lykkes der for en side vil den aldrig senere kunne genfindes. Det tællelige og rationelle forsvinder her i en gigantisk fylde. De enkelte sider, som køber sporadisk slår ind på, overgår til glemselen, snart bogen lukkes.

Den tæthed, Bogen af Sand besidder, betyder at delen har samme mægtighed som helheden - f.eks. har linestykket fra 0 til 1 samme antal punkter som hele tal linien. Kontinuet er derfor en sprængning af det gamle filosofiske dictum "totus est majus sua parte". Ud over i "Bogen af Sand" kommenterer Borges dette i f.eks. "Alefen". Alefen er en sfære på 2-3 centimeter, der kan se

på en trappe i en kælder i Calle Garay. Den indeholder hele verdensrummet. Hvert sted er set fra alle vinkler, uden at der er sammenfald og uden formindskelse af dimensioner. Alefen, der er en del af verden, indeholder selv hele verden. Dens tæthed giver den samme formelle egenskaber som Bogen af Sand, men hvor denne - som Zahiren - er et symbol på glemselen, er Alef et symbol på erindringen. Begge har egenskaber fælles med de reelle tal, men indlejringen af det abstrakte - kontinuets - i det konkrete - bogen, sfæren på trappen - afsætter forskellige effekter - glemselen, erindringen -, effekter der er forbundet med tæthedens sammenstød med bevidsthedens tynde, optællende inddeling af verden.

De reelle tal overskrider kvalitativt det tælleliges register, derfor kan problemer på det ene niveau ikke overføres til det andet; Zenons paradoks med Akilleus og skildpadden stammer fra sammenblandingen af de to. Tiden, som Akilleus forbruger, tilhører kontinuets, men nummereringen af Akilleus' bevægelse frem mod skildpadden tilhører det tællelige, successive. Denne spænding mellem det tællelige og kontinuets udnyttes i en del af Borges' fiktioner ved en dobbelt konfrontation. Først nedfældes det abstrakte metafysiske princip om kontinuets i et konkret, f.eks. en bog i "Bogen af Sand", en mønt i "Zahir", en changerende sfære i "Alef" eller en uruguayansk guacho i "Ereneo Funes den Erindrende". Dernæst konfronteres dette ladede objekt - eller subjekt - med hverdagslivets succession. Livet gennemløbes i det successive og symbolske - hvor f.eks. skriften befinder sig -, men kontinuets har en tæthed, der sprænger det successive: "Det mine øjne så var samtidigt: det jeg transkriberer, er successivt fordi sproget er det" (fra: "Alef"). Fiktionernes særpræg stammer fra denne umulige konfrontation: mellem det samtidige og det successive, mellem det reelle og det symbolske og mellem det konkrete og det abstrakte.

Jeg-Borges: perceptionernes forsvindingspunkt

Når metafysikkens kontinuum bliver konkret, som i Alefen, sker der et sammenstød mellem det abstrakte og det konkrete, som afsætter den ironiske tone, der findes i fiktionerne. Tænkningen hånes af det konkrete, idet det åbenbares at tænkningen ikke kan sanses. Til gen-

gæld kan sansningen ikke tænkes. Metafysikkens forhold mellem det tællelige og kontinuets genfindes på sansningens område som et forhold mellem det successive og glemselen, men mens det første forhold er matematisk abstrakt, er det andet forhold personligt og konkret. Det stemmer, der her taler, bliver båret af en anden tone med en intimitets og fortrolighedens klang; en stemme der taler i det successive men ud fra glemselen.

Disse to instanser gives der et omrids af i flere parabler, men især "Borges og Jeg", hvor og et markert adskillelse mellem en Borges-Borges, der lever i det tællelige og successive, hvis bevidsthed er en serie af perceptioner $n, n+1, \dots$ - Borges-Borges er en kopi af Humes subjekt-, og en Jeg-Borges, der som et fluidum, opløser de enkelte elementer i perceptionskæden.

Borges-Borges lever i det symbolske; hans væren er social og bundet til sprogets succession: "om Borges få jeg meddelelser med posten, ... eller i et biografisk leksikon". (fra: "Borges og Jeg"). Jeg-Borges derimod danner baggrunden, hvorpå denne sociale væren kan aftegnes sig: "jeg lever, jeg lader mig selv leve, for at Borges kan udtænke sin litteratur", men er samtidig en for-tætning eller et forsvindingspunkt, hvor successionen ophæves og enkelthederne forsvinder. Det er tilfældet "Zahir", hvor mønten på mange måder er synonym med Jeg-Borges, og i "ventetiden" hvor t(r)ætheden ophæves de sociale omstændigheder: "En gang imellem ligner hans træthed lykke; i sådanne øjeblikke var han ikke meget mere kompliceret end hunden." Især er det tilfældet under søvnen eller under vandringen i forstæderne i det omgivende mørke. Mørket forenkler tingene, afskræller dem deres tidslige accidenser, så de står frem i en nøgen platonisk form uden for tiden. Når virkeligheden fortættes, ophæves tiden. Borges-Borges lever i tidens og begivenhedernes succession, men Jeg-Borges lever i tidens kontinuum, hvor "tidsfæstelsen er begivenheden uvedkommende".

Søvnen, trætheden, mørket, glemselen fortætter verden. Ordene og tingene får en prægnans, hvis oprindelse er uklar. Mens for Borges-Borges tingene glider forbi i en indifferent strøm eller bliver attributter for forfængeligheden - de kan nummereres og indtegnes i biografien-, fortætter Jeg-Borges alt til en enhed. Alt forsvinder i et kontinuum af en anden art end det matema-

tiske. Fra dette kontinuum stammer Jeg'ets præferencer og dets sansninger. Ordene, der fremdrages herfra, er ikke alene referencer til tingene, men de kommer fra en tæthed, der gør dem sanselige, og giver dem samme formelle egenskaber som siderne i Bogen af Sand. I digtene "Cosas", "Poema de la cantidad" og i "Inventario", der er en liste over glemte ting, har tingene en stokastisk tilfældighed, analog med den der dikterer de sider, køberen slår ned på i Bogen af Sand, og som skyldes, at hverken tingene eller siderne kan underlægges en tællig orden. Ingen lov kan regulere de glemte tings opdukken i bevidstheden. De kommer fra et rum, hvis fylde overstiger det rationale (nogle kalder det det ubevidste). I dette rum fortaber det enkelte sig. Ligesom siderne er uigenkaldelige - herfra stammer den rædsel, køberen fyldes med - således vil de glemte ting igen gå tabt, forsvinde i glemselens kontinuum og digtet - endnu en ting tilføjet verden - vil gå tabt med dem.

Snarere end i ordenes succession og i deres kombinatoriske muligheder identificerer Jeg-Borges sig med intonationen: "...jeg genkender mig selv mindre i hans bøger end...i en guitars omstændelige klimpren." Tonen kommer fra en tæthed af samme art som Bogen af Sand, og den fortøner sig, som siderne i bogen forsvinder. Det er bogens uhyrlighed, der gør hver af dens sider til en trussel, men det faktum, at vi selv er lige så uhyrlige, bibringer ordene et tonefald, der mindre kan genkendes i deres numeriske værdi end måske i en tilfældig klimpren. F.eks. hører Pascal en frygtelig akkord, rummende universets tyngde, i udsagnet: "Universet er en uendelig sfære, uden periferi og med centrum overalt." Denne samme sætning intones forskelligt gennem århundrederne, skriver Borges: med frihedens jubel og med den frygtssomme følelse af ensomhed.

Klangfarverne er uendelige, så selv om ordene har en kombinatorisk endelighed, er mulighederne ikke hermed udtømte. Pierre Menard, fra "Pierre Menard, Forfatter til Don Quixote", genskaber en passage fra Don Quixote fuldstændig identisk med originalen. Det forbavsende er, at Menards tekst er uendelig meget rigere end Cervantes'. Hvor originalen er en traditionel retorisk tvetydig, arkaisk i stilen, ironisk, omfattende ideer af forbløffende art. Ordene er indlejret i en tone, der er

mere end teksten, men som også er vigende og derfor forhindrer teksten i at gentage sig, selv om ordene er de samme.

Mens Borges-Borges - som ordene - kan gentage sig i det successive vil Jeg-Borges fortøne sig i glemselen "Derfor er mit liv en flugt, og alt mister jeg, og alt tilhører glemselen eller den anden" (fra: Borges og jeg'et er på flugt, men anes glimtvis i tonen, stemmer stemningen før den fortøner sig eller indføjes i sproget succession. Jeg'et anes i uanselige øjeblikke når de passerer en portal, en kat, en mur eller som da Proust: fortæller passerer de 3 træer på vej til Balbec Strand i et kort øjeblik åbner sansningen sig og der sker en sammensmeltning af træerne, verden og jeg'et. En lykkelig opstår. Men allerede da vognen fjerner sig, er jeg'et tilbage i tænkningens succession. Var det en erindring fra barndommen? Har jeg været her før?

Funes: Perceptionernes uophørlighed

Hvor Jeg-Borges taler ud fra det konkrete, er Funes fra "Ireneo Funes den Erindrende" - en konstruktion på det abstrakte metafysiske plan. Hvor jeg'et forsvinder glemselen, er Funes en metafor for erindringen. Han har ingen glemsel, de enkelte perceptioner står for alt i prentet i hukommelsen med en skarphed, der umuliggør forbindelsen mellem dem. Hunden set forfra og hunde set fra siden er to synsindtryk, der ikke kan forenes begrebet hund. Hvor andre ser en hund, har Funes uendeligt mange synsindtryk. Han kunne genkalde sig skyernes forskellige formationer 30. april 1882, en hest manke i alle detaljer, de forskellige former den døde ansigt antager gennem vågenatten, men indtrykkene forbliver selvstændige, de danner ikke forbindelser, kun er de successive som tallene på tallinien.

Jeg-Borges forsvinder i glemselen og søvnen. Funes derimod er en gigantisk metafor for søvnløsheden, de hos Borges er synonym med den ophobede erindring - jvf. fortælleren i "Alef", hvor synet af Alefen efterfølges af nætter med søvnløshed. Søvnen fortætter begivenhederne den slører detaljerne for til sidst at lade dem forsvinde i glemselen. For Funes sker denne fortætning ikke søvnløsheden betyder her den vedvarende ophobning af erindringer. Verden får ikke den samme prægnans som

hos Jeg-Borges, detaljernes mangfoldighed vil indhylle virkeligheden i en indifferens og forhindre dens sammen-
trængning i sansemættede indtryk. For Funes eksisterer der ingen smag, for smag er en fortætning af en uendelighed af indtryk. Der findes ingen solnedgang, tusmørke, frygt eller rædsel. Solnedgang og frygt er for uhyrlige abstraktioner.

For Funes er en solnedgang en serie af perceptioner, der aldrig forenes i begrebet solnedgang. Der er en genklang af Hume i Funes, men hvor for Hume perceptionerne udgør en tællelig serie $n, n+1, \dots$, har de for Funes kontinuets tæthed. Mellem perception a og b vil der være en tredje c, mellem a og c en fjerde d etc. "Funes skelnede uophørligt (*continuamente* i den spanske original) de uforstyrrelige processer i forrådnelse, caries, og træthed." Hvad Hume benægtede, at tiden kunne inddeles i det uendelige, er for Funes en levendeg realitet. På 5 minutter har hans erindring ophobet uendeligt mange perceptioner. Hans erindring er et "infinitum actu" og hans krop en transfinit krop, men i en metafysisk abstraktion af det transfinitte. Det er Cantors tanke om "det aktuelt uendelige" - andre ord for kontinuets - nedfældet i et sanseapparat, hvorved der er opstået et umuligt subjekt, der hverken kan tænke eller sanse. Den matematiske formalisme er indsat i en "realisme", der undsiger formalismen.

Idet Funes er en inkarnation af kontinuets, har den samme mægtighed som helheden. At gennemløbe barndommens erindringer er en umulig opgave - ud over at være unyttig -: "Han tænkte at i sin dødtime ville han endnu ikke være færdig med at ordne sine barndomsminde". Barndommen har lige så mange erindringer som hele livet. Hver time har lige så mange erindringer som barndommen (på samme måde som liniestykket fra 0 til 1 har samme antal punkter som liniestykket fra 0 til 100) og er derfor en ligegyldig tilføjelse til livet. Livet er blevet en umulighed, og Funes må forestille sig døden og glemselen: "Han plejede også at tænke sig ned på bunden af floden, hvor strømmen vuggede og annullerede ham." Han begærer at blive udsløttet af strømmen, men tidens strøm er betinget af glemselen. Det er glemselen, der sætter forskellen, og som forhindrer, at den samme tekst kan gentage sig selv. Det er glemselen, der gør, at Heraklit ikke kan svømme i den samme flod to gange, men floden er for Funes altid den samme.

For Funes er der ingen strøm, kun en tilstrømmen. Tiden der sletter erindringerne, ophober dem hos Funes. For ham går tiden derfor ikke, men får samme kompaktitet, som rummet i Alefen, og dermed den samme tomhed. Sønnen, glemselen og døden sætter tiden i cirkulation. Funes døde i 1889.

Glemselen

Glemselen ophæver bevidstheden, - først udviskes detaljernes rækkefølge, derefter detaljerne og endelig forsvinder selve begivenheden. Den ophæver det tællelige og de successive ved at gøre alt til ét, i modsætning til Funes, der sprænger det tællelige ved at gøre én til uendelig. Hvor Funes ophober erindringens materiale, sammentrykker glemselen det til en enhed. Den sletter forskelle og indfører det spredte og det adskilte i et fælles rum - som et pulterkammer, der også ophæver tidens formålsbestemte differens.

De glemte ting i digtet "Inventario" kommer fra sådant rum. De har ikke nogen symboliserende betydning, men henter deres prægnans fra deres flygtighed fra den glemthed de igen skal overgå til. (På samme måde som siderne i Bogen af Sand får deres magi fra deres uigenkaldelighed). Deres gåde er simpelthed, de dukker op fra glemselen for et kort øjeblik at blive betegnet. Hvilken orden er deres tilsynekomst underlagt? Hvad forbinder disse objekter? Umuligheden af at besvare disse spørgsmål gør ordene til markører af et andet rum, der - som pulterkammeret - ligger udenfor bevidsthedens orden. De bliver berøringspunkter mellem læseren og dette rum, styret af hemmelige love; derved får de samme sanselighed for læseren, som siderne i Bogen af Sand havde for køberne. Siderne var køberens berøringspunkt med det matematiske transfinitte, ordene i "Inventario" bliver læserens kontakt med glemselens transfinitte.

Den hemmelige forbindelse mellem glemselen og sandtiden aftegnes i "At føle sig død" fra "En ny gendrivelse af tiden". Hos den nattevandrende Borges åbner sandtiden sig for et bestemt sted, der synes at genkalde noget glemt. Han oplever her at tiden bliver kompakt: "Den nærliggende tanke: *Jeg befinder mig i alle hundrede og et eller andet* var ikke længere blot nog

omtrentlige ord og antog en virkelighedens tæthed." Se-
nere beskriver han oplevelsen således: "Dette rene og
homogene sceneri - nattens ro, murens skær, den provin-
sielle duft af kaprifolium, det urgamle ler - er ikke
blot ganske sammenfaldende med det, som eksisterede på
dette hjørne for mange år siden; det er, uden ligheder
eller gentagelser, det samme." Stedets magi er forbundet
med tidens ophævelse, med den successive Borges-Borges'
forsvinden. Sansningen åbner sig - ro, skær, duft -,
fordi virkeligheden fortætter sig. Den bliver til den en-
hed, hvorfra de glemte objekter trækkes frem - muren,
det urgamle ler -, men denne enhed er samtidig uende-
lig, fordi den er uendelig tæt: "...snarere fornemmede
jeg mig i besiddelse af det ufattelige ord *evigheds* skjulte
eller fraværende mening." Borges-Borges er forsvundet i
et "infinitum actu", hvor alt er ét.

Det, Borges her forsøger at transkribere, er noget,
der i det konkrete bliver analogt til Alefen. Men hvor
Alefen er en matematisk abstraktion af det transfinitte,
er det her en sansemæssig erfaring, der er på spil. På
samme måde som tingene afmærker pulterkammeret med
dets hulter til bulter, åbnes der her op for et andet
rum, udenfor successionen og den sociale orden; og der-
for ikke kan beskrives - "...det jeg transkriberer, er
successivt, fordi sproget er det." - og som heller ikke
kan symboliseres, fordi symbolet cirkulerer i den socia-
le verden. Alefen, Zahiren, Bogen af Sand etc. er sym-
boler på den uendelige tæthed, de er steder hvor det
transfinitte får substans. Som sådanne umulige objekter
bliver de bærer af en ironisk tone, der ikke genfindes
i parablen. Her er det en fortrolig stemme der taler,
en stemme der etablerer et sanseligt berøringspunkt
mellem "det andet rum" og læseren - i modsætning til A-
lefen der etablerer en metafysisk kontakt. Hvor fiktio-
nerne er beretninger fra en skeptiker, er "At føle sig
død" beretningen fra en endnu ikke afdød, om det an-
det rum, døden.

Verden: den abstrakte og den konkrete

Forholdet mellem den abstrakte verden og den reelle ver-
den har ikke noget privilegeret berøringspunkt. Fiktio-
nerne leger med forskydningen af dette punkt og etable-
rer det de mest overraskende steder. Funes, der er in-

karnationen af Cantors transfinitte, bliver et sådant m-
dested og dermed en omvandrende - eller snarere ligger
de - kommentar til matematikkens realitet. Forhold
mellem det abstrakte og det konkrete, der også er
forhold mellem symbolet og verden, var tidligere et på-
trængende problem for den matematiske symbolisering.

I 1600-tallet udviklede naturvidenskaben sig til en
blanding af fysik og matematik, med matematikkens syn-
boler som et middel til at begribe realiteten. Gud var
garant for symbolets overensstemmelse med verden. Den
benægte matematikkens sandhed og dens evne til at gri-
be fysikkens virkelighed ville være at benægte Guds
skriver Descartes. Leibniz fastholder en præetableret
harmoni mellem fornuft og natur med Gud som mediator.
Universet var af matematisk design.

Naturlovene var uforanderlige, fordi de var skabt af
Gud, men fordi de var uforanderlige, blev Gud en over-
flødig hypotese. Fordi Gud var fornuftens garant, blev
Gud årsag til sin egen forsvinden. Bevægelsen "From Sc-
meone to No One" blev gennemført til sin yderste græn-
se (jvf. Borges' essay med samme titel). Endnu Newto-
n opfattede sit arbejde som et studie af Guds værk og
fremhævede det til Guds pris, men allerede Leibniz ind-
så, at Newtons "Principia" ville føre til en verden uden
den Gud og angreb bogen for at være anti-kristen. Fr-
slutningen af 1700-tallet forsvandt alle henvisninger til
Gud og i begyndelsen af 1800-tallet var metafysik ble-
vet til et skældsord.

Med Guds forsvinden vendes matematikken mod sig
selv. Den bliver optaget af sin egen fundering, og de-
der hurtigt fortalt erstatter Guds rolle, bliver logikken.
Logikkens apriori sikrer matematikken dens sandhedsvær-
di, men nu en immanent sandhed, der er vendt mod ma-
tematikkens interne manipulationer af symboler og ikke
udsiger noget om forbindelsen til fysikkens realitet
det konkrete. Med matematikkens adskillelse fra fysik-
ken åbenbares der to verdener: den konkrete og den
symbolske.

Idet matematikken vender sig mod sig selv, tilskri-
ver den sin abstrakthed en ny form for konkreted, der
bliver en anden verden med et sprog, som menneskene
ikke taler. Symbolet adskilles fra realiteten - det er
den matematiske tænknings forudsætning - for at kunne
henvise til andre symboler og underlægges det logiske

rumms formelle love. Det bliver tænkningens genstand og derfor selv konkret. Cantor kan stå som symbol for denne dobbeltbevægelse. For det første adskillelsen fra realiteten, hvor den for logikken "notwendigen Distinktion zwischen "Realität und Grösse" resp. "Zahl" einer Menge,.." bliver understreget. Tallene tilhører her et andet rum end det konkrete, de befinder sig in abstracto. For det andet er det abstrakte selv konkret: "...das aktuelle unendliche kan sowohl in concreto, wie auch in abstracto bejaht werden." For matematikken bliver symbolet sin egen realitet, den får derfor ikke længere noget problem med det, der ligger "udenfor".

Borges foretager den modsatte dobbeltbevægelse. Her er "udenfor" et princip, og det konkrete henviser til sansningen. Det aktuelt uendelige - det transfinitte, kontinuert - vil derfor enten være en metafysisk abstraktion placeret i tænkningen, og som sådan udenfor det konkrete og sansningen. Eller det vil henviser til sansningen, men her vil det ikke kunne tænkes, det vil være "udenfor". Med verden opspaltet in abstrakto og in concreto består den næste bevægelse i alligevel at finde et minimalt berøringspunkt mellem de to, hvorved det reelle bliver en kommentar til tænkningen. Alefen, Zahiren, Funes o.s.v. er sådanne berøringspunkter. Zenons paradoks er en anden.

Modsigelsen i fortællingen om Akilleus og skildpadden opstod ved en sammenblanding af det tællelige med kontinuert, og forskellige gendrivelses har taget højde herfor. Borges bevarer på overraskende vis paradokset ved at krydse de to rum: det reelle og det abstrakte. Den vej-mængde, Akilleus gennemløber inden han når skildpadden, er underlagt en matematisk inddeling, hvor Akilleus i position n har gennemløbet en bestemt længde l_n , og inddelingen foretages på en sådan måde at rækken af positioner er uendelig. Ud over denne matematiske opsplitning af rummet, som Borges bevarer intakt, foretager han nu en manipulation med Akilleus krop, idet han antager, at kroppen formindskes proportionalt med de gennemløbne intervaller. Hermed er det let at se, at paradokset bevares. Netop som Akilleus skal tage det afgørende skridt, indskrænkes kroppen, og han vil aldrig nå skildpadden.

Den næste frivole afkortning af Akilleus krop giver Borges' version af Zenons paradoks en let ironisk tone;

en effekt af sammenstødet mellem to uforenelige logikker på den ene side den matematiske inddeling af rumme og på den anden den imaginære forandring af kroppe. Allerede paradokset i "Zenons paradoks" bestod i en sammenstilling af det konkrete - Akilleus krop, skildpadden, løbet - med tænkningens abstraktioner. Borges har på mange måder videreført denne tradition i fiktionerne, hvor det netop er berøringspunktet mellem det konkrete og det abstrakte, der investeres i. Dette berøringspunkt har i mange fiktioner et veldefineret sted lokaliseret i opkomsten af det umulige objekt. Det umulige objekt er umuligt, fordi det som Zenons paradoks er placeret i to usammenlignelige rum, mellem hvilke det udgør et artificielt skæringspunkt. I "Tlön, Uqbar, Orbis Tertius" dukker en kegle af umenneskelige tyngde op netop som den imaginære verden er ved at opsuge den reelle verden. I "Den Anden" befinder mønten med det umulige dato sig i skæringspunktet mellem drøm og realitet. Alefen, Zahiren, Funes og Bogen af Sand er alle konkrete manifestationer af matematikkens kontinuum.

Disse umulige objekter markerer en tilbagevendende noget fortrængt, derfor er de omgærdet med angst. I Bogen af Sand iværksætter køberen omstændelige manøvrer for at afhænde bogen. Angsten kommer her fra en aktivering af forholdet mellem de instanser, der er benævnt Jeg-Borges og Borges-Borges. Når de enkelte sider i bogen ikke kan genfindes, er det en trussel mod den sociale væren. Sider af ens liv kunne gå tabt. Den sociale identitet er bundet i biografien - som den er det for Borges-Borges-, der står den at læse, side for side. Siderne er her nummererede og kan genkaldes, så intet går tabt. Bogen af Sand bliver en trussel - Som Zahiren og som Jeg-Borges - fordi den minder om et liv i glemmel.

Bogen må fortrænges, glemmes, fordi den minder om glemmelsen, og fordi den er en trussel mod verdens forståelighed. Hvis siderne ikke kan genfindes i bøgerne, hvordan kan verden så bevare sin faste kontur? Verdens forståelighed er afhængig af fortrængningen af visse reelle objekter, f.eks. Bogen af Sand, og i al almindelighed er tænkningen utænkkelig uden en fortrængning af det reelle. Metafysikkens og matematikkens tankesystemer er selv fiktioner, der udelader omstændigheder ved verden. Borges laver fiktioner med fiktionerne, og han genindsætter dem i de omstændigheder, de ved sig

første bevægelse efterlod. Men her i sansningens reelle ophører tænkningen, og herfra stammer den latter fiktionerne rejser: fra selve umuligheden af at tænke det, der alligevel her fremtræder med tænkningens klarhed og præcision.

Litteraturliste:

- Borges, Jorge Luis: *Alef*, Århus 1983.
 Borges, Jorge Luis: *A Personal Anthology*, New York 1978.
 Borges, Jorge Luis: *Dreamtigers*, London 1973.
 Borges, Jorge Luis: *En Antologi*, Århus 1983.
 Borges, Jorge Luis: *Fiktioner*, København 1970.
 Borges, Jorge Luis: *Labyrinths*, New York 1979.
 Borges, Jorge Luis: *The Gold of the Tigers*, London 1981.
 Cantor, Georg: *Gesammelte Abhandlungen*, Hildesheim 1966.

KASPER OLSEN: PROBLEMETS PROBLEM

Bidrag til en teori om det skarpsindige subjekt (II).

Hvad vi her betegner "det skarpsindige subjekt", kan man også kalde "problemløseren". Det er en interessant en fascinerende figur, denne problemløser, som lige for vore øjne fuldbyrder den dobbelte bevægelse først at opklare, hvad der for alle var gåde og mysterium, og fremstille det i et nærmest fornærmende klart lys, og derpå at trække sig tilbage, uinteresseret, til sin egen dobbelt hemmelighedsfulde existens. Denne tilbagetrækning lader formode, at problemløseren egentlig ikke er af denne verden (jvfr. myten om, at intelligensen kun kan komme til os udefra, en myte, som fortælles fra de ældste tider til A.C. Clarkes "2001"), og sætter samtidig endnu et kors for vor jordbundne tanke: vi har interesse og mål, men mangler intelligensen til at overvinde de hindringer, der ligger os i vejen; de "andre derimod, som har intelligensen, er åbenbart ligeglade med de uinteresserede og hjælper os kun af lune.

Så længe vi kun har blik for vor egen villen og gøren, vil vi imidlertid aldrig blive klogere på problemløseren og hans magiske intervention. Vi vil da kun kunne se problemet som forhindring, som barriere, og nærmere bestemt som en barriere, på hvis ene side vi har et spørgsmål uden svar, og på hvis anden side vi mageløst finder et svar uden spørgsmål. Men spørgsmålet og svar *kommunikeres* i og med denne mur: problemerne har en egen arkitektur og kun derfor kan det løses. Vi skal i det følgende se nærmere på problemets natur.

I sit tankerige, skønt herhjemme så godt som ulæste, værk *Logique du sens* fra 1969, har Gilles Deleuze gjort opmærksom på det utilstedelige i at betragte problemerne som en blot subjektiv (erkendelsesteoretisk-psykologisk) kategori og tillige som et blot negativt udtryk for vor erkendevnes utilstrækkelighed. Problemet er ikke en